

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 18

חג השבועות ה'תשפ"ה

חג השבועות-חג הקציר-יום הביכורים-עצרת זמן מתן תורתנו

שלשת הרגלים נזכרים בתורה חמש פעמים:

- א. פעמיים בחומש שמות: בפרשת משפטים, מובאים שלשת הרגלים יחד עם שנת השמיטה
- ב. בפר' כי תשא, לאחר מעשה העגל, מזהירים שלא לזכור ברית עם יושבי הארץ, ולא ילדמו ממעשיהם, ואח"כ מזכיר את הרגלים.
- ג. בחומש ויקרא, בפרשת אמור. בפרשת המועדות.
- ד. בחומש במדבר, בפרשת פנחס. מוספי כל הרגלים.
- ה. בחומש דברים, בפרשת ראה. שם נכתבה גם מצוות עליה לרגל ועוד.

מתוך חמש פעמים הללו, שתי פעמים נזכרו גם השבת וראש השנה ויום כיפור, בשלש פעמים האחרות נזכרו רק שלשת הרגלים. במסגרת זו אתייחס בעיקר לחג השבועות וננסה לעמוד על ההבדלים בין לשון הפסוקים.

שני המקורות הראשונים: בחומש שמות, פעם אחת בפרשת משפטים (סדר יז, פס' כא) ופעם אחת בפרשת כי תשא (סדר כה, פס' סב). שימו לב ללשון המקרא הכל כך דומה, אך גם שונה. ננסה לעמוד על כמה הבדלים.

פרשת משפטים	פרשת כי תשא
וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אֲרֶצְךָ ... וְהִשְׁבִּיעַת תְּשַׁמְטָנָה וְנִטְשָׁתָה ...	---
שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמַּעַן יָנוּחַ ...	השבת נזכרת בהמשך
וּבְכָל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ	שְׁמַר-לָךְ אֵת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם ... הַשְּׁמַר לָךְ פֶּן-תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה בָּא עֲלֶיךָ .. אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לָּךְ:
וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיךָ:	---
שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:	אֶת-חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר
אֶת-חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר	שְׁבַעַת יָמִים תִּחַג מִצּוֹת
שְׁבַעַת יָמִים תִּחַג מִצּוֹת	בַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב
בַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב	כִּי-בּוֹ יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם
כִּי-בּוֹ יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם	כָּל-פֶּטֶר רִחֹם לִי וְכָל-מִקְנֶנְךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׂוֹר וְשֶׂה: וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִשָּׂה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה וְעַרְפְּתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא-יֵרְאוּ פָנַי רִיבֹם:
וְלֹא-יֵרְאוּ פָנַי רִיבֹם:	וְחַג הַקִּצִּיר בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסְף בַּצֵּאת הַשָּׂנָה
וְחַג הַקִּצִּיר בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסְף בַּצֵּאת הַשָּׂנָה	וְחַג הָאֶסְף בַּצֵּאת הַשָּׂנָה
וְחַג הָאֶסְף בַּצֵּאת הַשָּׂנָה	בְּאֶסְפָּךָ אֶת-מַעֲשֶׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:
בְּאֶסְפָּךָ אֶת-מַעֲשֶׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרֶךָ
שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרֶךָ	אֶל-פָּנַי הָאֵרוֹן יי:
אֶל-פָּנַי הָאֵרוֹן יי:	כִּי-אוֹרֵיִשׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת-אֲרֶצְךָ בְּעִלְתֶּךָ לְרֵאוֹת אֶת-פָּנַי יי אֲחִיד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:
כִּי-אוֹרֵיִשׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת-אֲרֶצְךָ בְּעִלְתֶּךָ לְרֵאוֹת אֶת-פָּנַי יי אֲחִיד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:	לֹא-תִזְבַּח עַל-חֲמֹץ דָּם-זִבְחִי
לֹא-תִזְבַּח עַל-חֲמֹץ דָּם-זִבְחִי	וְלֹא-יִלִּין חֶלֶב-חֲנִי עַד-בִּקְרֶךָ:
וְלֹא-יִלִּין חֶלֶב-חֲנִי עַד-בִּקְרֶךָ:	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמְתֶךָ תָּבִיא בֵּית יי אֲחִיד
רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמְתֶךָ תָּבִיא בֵּית יי אֲחִיד	לֹא-תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ:
לֹא-תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ:	

פרשת משפטים. בפסוקים שלפני הפסוקים הללו, מדובר על מצוות הקשורות לבין אדם לחברו לא תטה משפט אבִינֶךָ בְּרִיבוֹ: ... וְגַם יִצְדִּיק אֶל-תִּהְיֶנָּה ... וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח ... וְגַם לֹא תִלְחָץ ... ואח"כ מדובר על עניין השמיטה. גם כאן מדובר על בין אדם לחברו, וזו הסיבה שהתורה כתבה כאן את מצוות השמיטה. בפרשת בהר התורה מאריכה הרבה יותר בעניין השמיטה, ובעניין שבת שבתון וכו', ורק בסוף וְהִיִּיתָ שֶׁבֶת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֶכְלָהָ לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלַאֲמָתְךָ בפרשת משפטים לעומת זאת מובאת מצוות השמיטה בשני פסוקים: וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אֲרֶצְךָ וְאֶסְפָּתָ אֶת-

תְּבוּאָתָהּ: וְהַשְּׂבִיעֵת תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עֲמֻדָה ... נראה שמצות השמיטה הובאה כאן בשביל הפסוק ו'אכלו אביוני עמך'. רש"י מפרש הטעם שנזכרה השבת כאן: אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה. שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת לא תנהג בה שבת בראשית. עכ"ל. אך גם כאן נזכר הטעם: לְמַעַן יָנוּחַ שׂוֹרֶךְ וְחֹמֶרֶךְ וַיִּנְפֹּשׂ בֶּן-אֲמֹתָךְ וְהַגֵּר.

שלשת הרגלים הובאו כאן גם בגלל השמיטה, ומטעם דומה. רש"י על הפסוק 'שלוש פעמים בשנה וגו' מפרש: לפי שהענין מדבר בשביעית הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן. הה"א שיתעקרו שלש רגלים ממקומן פשוטה: שלשת הרגלים תלויים בעונות השנה, ושנים מהם קשורים לפעולות הנעשות בפועל בשדה. פסח הוא אמנם זכר ליציאת מצרים, ואילו יצאו בחדש אחר היו חוגגים אותו בחדש אחר, אך הוא הרי קשור ותלוי בעונת האביב (במקום אחר נעמוד על ההבדלים בלשון הכתוב לגבי פסח). חג הקציר וחג האסיף תלויים ממש בקציר ואסיף. ממילא מובן מדוע צריכה התורה להודיענו שלא יתעקרו ממקומן.

נעמוד כעת על חלק מההבדלים, נתמקד בעיקר בחג השבועות:

בפרשת משפטים: וְחַג הַקְּצִיר בְּפְנֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶךָ. ובפרשת כי תשא: וְחַג שִׁבְעַת הַתְּעֵשָׂה לַיְיָ בְּפְנֵי קְצִיר חֲטִיטִים

בפרשת משפטים הקדים בפס' 'שלוש רגלים תחג לי בשנה', ופירט קודם כל 'את חג המצות תשמור', ומפרט את שני הרגלים האחרים אותם צריך לחג (~)יתכן שגם בלי ההקדמה של 'שלוש רגלים וכו'', הרי פתח ב'את חג המצות תשמור ... כאשר צויתך', וכן תשמור עוד שני חגים נוספים. אך מסתבר יותר לחלק בין 'תשמור' את מה שכבר עשית, לבין 'תחג' או 'תעשה', שיתכן ומצווה על משהו חדש), לכן די בוא"ו החיבור 'וחג הקציר...וחג האסיף'.

מכיוון שהרגלים הובאו כאן אגב השמיטה ('שלא יתעקרו רגלים ממקומן'), לכן משמיע כאן 'הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע', להשמיענו שאף שזהו עניין הרגל, בכל זאת לא נעקר בשמיטה.

בפרשת כי תשא הכתוב הרי הפסיק עם עניין בכור, ועם עניין השבת (וחז"ל דרשו הטעם). לכן חוזר ומשמיע 'וחג שבועות תעשה לך'. יתכן שמה שאומר 'תעשה לך' מתכוון גם לעצם הספירה, כלומר על ידי שתספור שבעה שבועות תעשה לך, ולכן מכנה את החג 'שבועות'.

ומתייחס כאן ל'בכורי קציר חטים' וכפי שמפרש רש"י: שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים. כי עיקר החג הוא מה שחוגגים במקדש, ושם הרי מביאים אז שתי הלחם. ולפי הפירוש שהבאתי לעיל שהתורה באה להזהיר לחוג רק לשם ה', יתכן שכאן בא להזכיר דווקא את עניין שתי הלחם, אותו מקריבים במקדש, ולא את עניין הקציר אותו הזכיר כבר לעיל.

בחומש ויקרא בפרשת אמור, בפרשת המועדות (תחלת סדר יט) וספרתם לכם ... עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליה': מְמוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ | לַחֵם הַנּוֹפֵחַ שְׁתִּים ... וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לַזֶּבַח שְׁלָמִים: וְהַנְיָח הַפֶּתַח | אַתֶּם עַל לַחֵם הַבִּכּוּרִים הַנּוֹפֵחַ ... עד כאן הזכיר עניין שתי הלחם. ורק כעת מזכיר את החיוב לעשותו יו"ט וקראתם בַּעֲצֵם | הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא-קָדֵשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֶקֶת עוֹלָם בְּכָל-מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כי בזה מתבטא עניין החג במקדש יחד עם עניין החג בחיי היום יום. חמשים יום אחרי הקרבת קרבן העמר המתיר חדש במדינה, הביאו שתי הלחם המתיר חדש במקדש (כאן המקום לציין כי תקופה זו שבין פסח לעצרת קריטית מאד עבור התבואה, וכנראה גם עניין זה מתבטא בספירת העומר). אחרי שהזכיר את העניין העיקרי שהוא שתי הלחם, מדגיש את עניין ה'יו"ט'.

בחומש במדבר בפרשת פנחס, בפרשת המוספים (תחלת סדר כה) וּבַיּוֹם הַבְּכוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה לֵי יָבִישְׁבַעְתִּיכֶם מִקְרָא-קָדֵשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לֹא תַעֲשׂוּ: לחג השבועות אין תאריך מסוים, אלא 'בשבועותיכם', עליו צוה כבר בפרשת המועדות. הכתוב מפרט מה הוא 'בשבועותיכם', בהקריבכם וכו' שהוא מהותו של היום.

ידועה דרשת חז"ל על הפס' שְׁעִיר עִזִּים אֲחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: בירושלמי ר"ה (פ"ה, ה"ט): בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא אמר להן הקב"ה מכיוון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם. זהו אחד המקומות בהן נזכר עניין מתן תורה בחג השבועות. כמובן שאין מקום להקשות מדוע בפרשת המועדות כן נזכר חטאת. חז"ל דרשו ממה שכאן לא אמרה התורה כן.

בחומש דברים, בפרשת ראה (סדר יג, פס' יח): שְׁמוֹר אֶת-חֲדָשׁ הָאֲבִיב וְעֵשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה ... וּזְבַחְתָּ פֶּסַח ... בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-יִבְחַר וְגו'. חג המצות אפילו לא נקרא כאן 'חג' (רק בסוף הפרשה בחיוב הכללי לעלות בג' רגלים), אלא רק נזכר כאן לעשות פסח 'במקום אשר יבחר', ועל פי הפשט החיוב להיות שם הוא רק ביום הראשון (התייחסתי לכך בעלונים קודמים).

שְׁבַעֲנָה שְׁבַעַת הַסֶּפֶר-לָךְ ... וְעֵשִׂיתָ חַג שִׁבְעוֹת לַיהוָה מִסֶּת נִדְבַת יַדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן ... וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי | יְיָ אֱלֹהֶיךָ ... בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשִׁשְׁן שְׁמוֹ שָׁם: כאן מדבר בעיקר על עליה לרגל. מצווה על ספירת העמר. אחרי שספרת 'עשית חג שבועות'. חג השבועות כבר נקרא כאן חג. מכיוון שזהו כבר חג הקציר, התורה מצווה גם להזמין אורחים 'מסת נדבת ידך', כי הרי הלחם כבר מצוי. מסיבה זו גם השמחה נזכרת כבר בפרשה זו פעם אחת (כמבואר במדרש, בעצרת כתוב שמחה פעם אחת, ובחג הסכות כתוב פעמיים).

וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם וְשִׁמַּרְתָּ וְעֵשִׂיתָ אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה: יתכן שניתן למצוא כאן רמז למתן תורה ביום הזה. עי' ספר זכור ושמור מאמר נפלא עם השוואות בין פרשה זו לעשרת הדברות.

ויהי רצון שנזכה במהרה לראות בבניין בית המקדש ושם נעלה ונראה בשלש פעמי רגלינו לשמוח לפני ה'

לחערות והארות בעניין העלון: יחזקת נימץ קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com לתרומות: ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בקופה: 'עדת יראים-אשטרייך' לשונית 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

בחג השבועות זמן מתן תורתנו

כ"ד קישוטי כלה כמבואר בזוה"ק, לפי חלוקת הסדרים היהודית בתנ"ך שיבה לבצרון.

להשיג: 0545919622. דוא"ל: beariel@gmail.com

זמני התפללות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אשטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

חג השבועות הבעל"ט: מנחה עיר"ט ובי"ט: 7:05. שחרית כותיקין: 4:35. ערבית מוצ"ט: 8:05

פרשת נשא: מנחה יום חול: 7:30. מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:55. שחרית: 8:30. ערבית מוצש"ק: 8:10. כהונה: דל"ה. לוי: מַחְזִיאוֹת.

הנה זה עומד אחר כתלנו. לעולים לרגל: מתקיימת תפלת שחרית כותיקין בשער הכותנה ובעוד משערי הר הבית

התורה והמצוה * ענייני מצוה הלכה ומנהג ועיונים בעבודת ה' * עלון מס' 18 * חג השבועות ה'תשפ"ה